

Soering / Birleşik Krallık Davası

(14038/88)

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARI

07.07.1989

DAVANIN ESASI (özet)

Alman vatandaşı olan başvurucu Kanada vatandaşı kız arkadaşı ile birlikte çek sahtekarlığı suçundan İngiltere'de yakalanmışlardır. Başvurucunun sorgulaması sırasında, öğrenci olduğu Amerika Birleşik Devleti'nin Virjinya eyaletinde bir yıl önce kız arkadaşının anne ve babasını bıçakla öldürdüğü anlaşılmıştır.

ABD yetkilileri başvurucunun ve arkadaşının iadesini istemiş, başvurucunun iade edilen kız arkadaşı, anne ve babasının öldürülmesi olayına yardım etmekten toplam 95 yıl hapis cezasına mahkum olmuştur.

Başvurucunun ABD'ye iade edilmesi halinde ise ölüm cezasına mahkum olması çok yüksek bir olasılıktır. İngiliz makamları ABD'den başvurucunun ölüm cezasına mahkum edilmesi halinde bunun infaz edilmeyeceği konusunda güvence verilmesini istemişlerdir. ABD makamları ise, başvurucunun ölüm cezasına mahkum edilmesi halinde cezanın infaz edilmemesi için İngiltere'nin isteğininin cezayı onaylamakla yetkili makamlara bildirileceği konusunda hafif bir güvence vermişlerdir.

Birleşik Krallık Hükümeti başvurucuyu iade etme kararı almıştır.

KOMİSYON'DAKİ YARGILAMA

76. Bay Soering, 8 Temmuz 1988'de Komisyona başvuruda bulunmuştur. Bay Soering başvurusunda, Birleşik Krallık Hükümeti güvence vermiş olsa bile, Amerika Birleşik Devletleri'ne iade edilecek olursa, ölüm cezasıyla cezalandırılmasının çok yüksek bir ihtimal olduğuna inandığını söylemiştir. Başvurucu, "ölüm koridoru olgusu" göz önünde tutulduğunda, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olarak, kendisinin insanlıkdışı ve aşağılayıcı muamele ve cezaya tabi tutulacağını ileri sürmüştür. Başvurucu daha sonra, Virjinya Eyaletinde üst başvuru yollarını izlemek için adli yardım verilmediğinden, Birleşik Devletlere iade edilmesinin Sözleşme'nin 6(3)(c) bendini de ihlal edileceğini belirtmiştir. Başvurucu son olarak, Birleşik Krallık'ta, Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından şikayeti konusunda etkili bir hukuk yoluna sahip olmamasının, Sözleşme'nin 13. maddesini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

77. Komisyon Başkanı, 11 Ağustos 1988 tarihinde Birleşik Krallık Hükümetine, Komisyon İçtüzüğü'nün 36. maddesine göre, tarafların menfaati ve muhakemenin gereği gibi yürütülebilmesi için, Komisyon'un başvuruyu inceleme fırsatı buluncaya kadar, başvurucuyu Birleşik Devletlere iade etmemesinin uygun olacağını bildirmiştir. Bu bildirim, davanın Mahkeme önüne getirilmesine kadar, birçok kez uzatılmıştır.

78. Komisyon, başvuruyu 10 Kasım 1988'de kabuledilebilir bulmuştur.

Komisyon, 19 Ocak 1989'da kabul ettiği raporunda, dörde karşı yedi oyla Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiği; fakat beşe karşı altı oyla 3. maddenin, oybirliğiyle 6(3)(c) bendinin ihlal edilmediği görüşünü açıklamıştır.

[Dava, süresi içinde Mahkeme'nin önüne getirilmiştir.]

KARAR GEREKÇESİ

I. Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlali iddiası

80. Başvurucu, İçişleri Bakanlığının kendisini Amerika Birleşik Devletleri makamlarına teslim etme kararının, uygulanacak olması halinde, Birleşik Krallık tarafından Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açacağını iddia etmiştir. Bu madde şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

A. Sözleşme'nin 3. maddesinin iade olaylarına uygulanabilirliği

81. Bu konudaki ihlal iddiası, başvurunun "ölüm koridoru" denen olguya maruz kalacak olmasından kaynaklanmaktadır. Bu olgu, başvurunun cinayet isnadıyla karşılaşacağı Virjinya'ya iade edildikten sonra kendisine ölüm cezası verilmesi halinde, maruz kalacağı koşullardan meydana gelen bir olgu olarak tanımlanabilir.

82. Komisyon, raporunun 94. paragrafında, "bir kimsenin gönderileceği devlette, Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı bir muameleye tabi tutulabileceğine inanmak için ciddi sebeplerin bulunması halinde, o kimsenin sınırdışı veya iade edilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından bir mesele doğuracağına dair içtihadını" teyid etmiştir.

Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti, Alman mahkemelerinin içtihatlarındaki benzer bir yaklaşıma işaret ederek, Komisyon'un yaklaşımını desteklemiştir.

Başvurucu da benzer şekilde, Sözleşme'nin 3. maddesinin Sözleşmeciler Devletlerin sadece kendi egemenlik alanları içinde meydana gelebilecek bir insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya sebebiyet vermelerini yasaklamadığını, ama aynı zamanda, bir kimseyi başka devletlerin ellerinde, bu tür bir muamele veya cezaya uğrayacağı veya katlanabileceği bir duruma sokmama yükümlülüğünü de içerdiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre, Sözleşme'nin 3. maddesi söz konusu olduğunda, bir kimsenin yararlanabileceği koruyucuların Sözleşme'nin standartları kadar etkili olduğu kesinlik kazanmadıkça, kendisi Sözleşme'nin koruyucu alanından dışarıya çıkarılmamalıdır.

83. Öte yandan Birleşik Krallık Hükümeti ise, Sözleşme'nin 3. maddesinin bir Sözleşmeci

Devletin egemenlik yetkisi dışında meydana gelen fiillerden dolayı kendisine sorumluluk yüklenebilecek şekilde yorumlanmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Hükümete göre, özellikle iade, devletin egemenlik yetkisi dışında iade edilen kişinin uğrayabileceği insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezadan dolayı iade eden devletin sorumluluğunu doğurmaz. Hükümete göre, iade eden devletin, kaçak bir suçluyu teslim etmek suretiyle, iade edilen devlette mahkum edilecek ve cezalandırılacak olması nedeniyle, kendisini herhangi bir muameleyle veya cezaya "tabi tuttuğunu" kabul etmek, Sözleşme'nin 3. maddesinin lafzını katlanılmaz bir şekilde zorlamak olur. Komisyon'un yaklaşımı karşısında Hükümetin ileri sürdüğü diğer argümanlar şöyledir: Komisyon'un yaklaşımı, uluslararası bir andlaşmadan doğan haklara müdahale etmektedir; aslında Sözleşme'ye veya Sözleşme organları önündeki bir yargılamada taraf olmayan yabancı devletlerin uluslararası ilişkileri üzerinde hüküm vermek suretiyle, uluslararası yargısal sürecin normları ile çelişmeye yol açmaktadır; yabancı devletlerdeki yabancılarla ilgili hukuk sistemleri ve uygulamaları üzerinde inceleme yapmayı gerektirmekle, değerlendirme ve ispatta çok ağır güçlükler yüklemektedir; ulusal mahkemelerin ve uluslararası toplumun uygulamaları, bu yaklaşımı desteklemek için kullanılamaz; korunan kimseyi barındırmaya zorlanan Sözleşmeciler Devletin ağır bir zarar riskiyle karşılaşmasına sebebiyet vermekte ve suçluları yargılanmadan, serbest ve cezasız bırakmaktadır.

Birleşik Krallık Hükümeti, alternatif olarak, Sözleşme'nin 3. maddesinin iade olaylarına uygulanmasının, yurtdışındaki muamele veya cezanın kesin, yakın ve ağır olduğu hallerle sınırlı tutulmasını savunmuştur. Hükümete göre, kaçak suçluları adalet önüne çıkarmada bütün devletlerin ortak ve meşru menfaatinin bulunması karşısında, şikayet konusu şeyin tanımı gereği sadece beklenen (anticipated) bir şey olması, makul kuşkudan arınmış bir şekilde kanıtlanmış olması gereken kötü muamelenin gerçekten meydana geleceği konusunda çok yüksek bir derecede risk yaratır.

84. Mahkeme, aşağıdaki düşüncelerle konuya yaklaşacaktır.

85. İade edilmeme hakkı gibi bir hak, Sözleşme tarafından korunmamaktadır; çünkü iade, "... hakkında ... iade kararı alınan kişinin ... iadesi için hukuka uygun olarak gözaltına alınması veya tutulması"na izin veren Sözleşme'nin 5(1)(f) bendinden doğmaktadır. Bununla birlikte bir iade işleminin, Sözleşme'de yer alan bir hakkın kullanılması üzerinde olumsuz sonuçlar yaratacak olması halinde, bu sonuçların çok uzak olmadığı da düşünülecek olursa, Sözleşme'nin ilgili güvenceleri bakımından Sözleşmeciler Devletlerin yükümlülüklerine dikkat çekebilir (bk. ayrıntılardaki farklılıklarla birlikte, göçmenlik alanındaki haklarla ilgili olarak, 25.05.1985 tarihli Abdülaziz, Cabales ve Balkandali kararı, parag. 59-60). Mevcut davadaki mesele, iade eden devletin egemenlik yetkisi dışında, iade alan devletin uyguladığı bir muamele veya cezadan doğan, iadenin olumsuz sonuçlarıyla karşılaştığı veya karşılaşılabileceği zaman, Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanabilir olup olmadığıdır.

86. Sözleşme'nin, "Sözleşmeci Devletler, bu Sözleşme'nin Birinci Bölümünde tanımlanan hak ve özgürlükleri, kendi egemenlik yetkisi içinde bulunan herkes için güvence altına alırlar" diyen 1. maddesi, Sözleşme'nin kapsamına, özellikle ülkesel (territorial) olarak bir sınır getirmektedir. Ayrıca, bir Sözleşmeci Devlet tarafından üstlenilen taahhüt, devletin kendi "egemenlik yetkisi" (jurisdiction) içinde bulunan kişilerin sıralanan haklarını ve özgürlüklerini "güvence altına almak"la (Fransızca metinde "reconnaitre") sınırlıdır. Dahası Sözleşme, kendisine taraf olmayan devletlerin faaliyetlerini düzenlemediği gibi, Sözleşmeci Devletlerin Sözleşme standartlarını diğer devletlere empoze etmesini gerektiren bir vasıta da değildir. Sözleşme'nin 1. maddesi, bir Sözleşmeci Devletin, iade yükümlülüğüne rağmen, gönderileceği ülkede bireyi bekleyen şartların, Sözleşme'deki her bir koruyucuyla tam uyumlu olduğuna kanaat getirmeden kendisini teslim etmeyebileceği anlamına gelen genel bir prensibi haklı kılacak şekilde yorumlanamaz. Gerçekten de, Sözleşme'nin ve özellikle 3. maddenin uygulama kapsamı belirlenirken, Birleşik Krallık Hükümetinin vurguladığı gibi, iadenin kaçak suçluların adaletten kurtulmasını engellemeye yardımcı olma amacı ihmal edilemez.

Mevcut olayda Birleşik Krallık'ın, başvuru konusunun şikayetlerine konu olan Virjinya makamlarının düzenlemeleri veya uygulamaları üzerinde hiçbir yetkisinin bulunmadığı ortak bir görüştür. Ayrıca, Birleşik Krallık Hükümetinin zikrettiği, örneğin 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüyle ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 33. maddesi, 1957 tarihli Suçluların İadesi Hakkında Avrupa Sözleşmesi'nin 11. maddesi ve 1984 tarihli İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanıkdışı ve Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 3. maddesi gibi diğer uluslararası belgelerin, bir kimseyi istenmeyen sonuçların meydana gelebileceği bir başka ülkeye göndermekten doğan sorunlardan açıkça ve özel olarak söz ettikleri doğrudur.

Ne var ki bu tespitler, Sözleşmeci Devletleri iadenin kendi egemenlik alanları dışında karşılaşılan tüm ve önceden görülebilir sonuçları konusunda, Sözleşme'nin 3. maddesindeki sorumluluğundan kurtarmaz.

87. Sözleşme yorumlanırken, Sözleşme'nin insan haklarının ve temel özgürlüklerin birlikte yerine getirilmesi için yapılmış özel karaktere sahip bir andlaşma olduğu göz önünde tutulmalıdır (bk. 18.01.1978 tarihli İrlanda -- Birleşik Krallık kararı, parag. 239). Sözleşme'nin bireylerin korunması konusunda bir belge olarak amaç ve gayesi, Sözleşme hükümlerinin, Sözleşme'nin koruyucularını pratik ve etkili kılacak şekilde yorumlanmasını ve uygulanmasını gerektirir (bk. diğerleri arasında 13.05.1980 tarihli Artico kararı, parag. 33). Ayrıca, güvence altına alınan hak ve özgürlüklere dair bir yorumun, "demokratik bir toplumun ideallerini ve değerlerini korumak ve geliştirmek için tasarlanmış bir belge olan Sözleşme'nin genel esprisi" ile uyumlu olmalıdır (bk. 07.12.1976 tarihli Kjeldsen, Busk Madsen ve Pedersen kararı, parag. 53).

88. Sözleşme'nin 3. maddesinde bir istisna hükmü bulunmamakta ve bu maddeden savaş veya olağanüstü durumlarda 15. maddeye göre yükümlülük azaltmaya (derogation) izin verilmemektedir. Sözleşme hükümlerinde işkence ve insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezanın mutlak bir şekilde yasaklanmış olması, Avrupa Konseyi'ni oluşturan demokratik toplumların en temel değerlerinden birini yansıtmaktadır. Bu yasak, 1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve 1969 tarihli İnsan Haklarına Dair Amerikan Sözleşmesi gibi diğer uluslararası belgelerde benzer ifadelerle yer almakta ve genellikle uluslararası alanda kabul edilmiş bir standart olarak görülmektedir.

Buradaki mesele, kaçak bir suçlunun, işkence veya insanlıkdışı veya aşağılayıcı bir muamele veya ceza göreceği ve görebileceği bir başka devlete iade işleminin kendisinin, bir Sözleşmecî Devletin Sözleşme'nin 3. maddesine göre sorumluluğunu doğurup doğurmayacağıdır. İşkenceye karşı duyulan nefret, Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlıkdışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin 3. maddesinde "hiçbir Taraf Devlet, bir kimsenin diğer bir devlette işkence tehlikesine maruz kalacağına inanmak için esaslı sebeplerin bulunması halinde, bu kimseyi ... iade edemez", denilmek suretiyle gösterilmiştir. İşkence yasağıyla ilgili özel bir yükümlülüğün konuya özgü bir andlaşmada ayrıntılı olarak ifade edilmesi, benzer bir temel yükümlülüğün, Avrupa Sözleşmesi'nin 3. maddesinin genel ifadesine içkin olmadığı anlamına gelmez. İşlendiği iddia edilen suç ne kadar tiksindirici olursa olsun, bir Sözleşmecî Devletin bir kaçağı, işkence tehlikesine maruz kalacağına inanmak için esaslı sebeplerin bulunduğu bir diğer devlete bilerek teslim etmesi, Sözleşme'nin Başlangıç kısmında belirtilen "siyasal gelenekler, idealler, özgürlükler ve hukukun üstünlüğü bakımından ortak miras" şeklindeki Sözleşme'nin temel değerleriyle bağdaştırılması pek mümkün değildir. Bu şartlarda bir iade, Sözleşme'nin 3. maddesinin özlü ve genel ifadesinde açıkça söz edilmemiş olmakla birlikte, bu maddenin ruhuna ve anlamına tamamen aykırı düşer. Mahkeme'ye göre bu şekilde bir suçluyu iade etmeme yükümlülüğü, kaçağın iadeyi alan Devlette, Sözleşme'nin 3. maddesinde yasaklanmış olan bir insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezayla karşılaşma riskinin bulunduğu halleri de kapsar.

89. Neyin "insanlıkdışı veya aşağılayıcı bir muamele veya ceza" oluşturacağı, olayın şartlarına bağlıdır (bk. aşağıda parag. 100). Ayrıca, toplumun genel yararının gerektirdikleri ile bireyin temel haklarının korunmasının gerektirdikleri arasında adil bir denge arayışı, Sözleşme'nin bütününe içkin bir husustur. Seyahatin daha kolaylaştığı ve suçun uluslararası bir boyut kazandığı bir dünyada, yurtdışına kaçan suç zanlılarının adalet önüne çıkarılması, giderek bütün ulusların daha fazla menfaatine bir durum haline gelmektedir. Öte yandan kaçaklar için bir suçlular cennetinin yaratılması, sadece korunan kişiyi barındırmakla yükümlü devlete karşı bir tehlike oluşturmakla kalmaz, fakat aynı zamanda suçluların iadesinin temellerini çürütür. Bu noktalar ayrıca, insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza kavramlarının suçluların iadesi olaylarında yorumlanması ve uygulanması sırasında dikkate alınacak faktörler arasına dahil edilmelidir.

90. Sözleşme'nin, potansiyel olarak ihlal edildiğini veya edilmediğini açıklamak, normal şartlarda Sözleşme organlarının görevi değildir. Ancak bir başvurucunun, kendisinin iade edilmesine dair bir kararın yerine getirilmesi halinde, iadeyi talep eden ülkedeki önceden görülebilir sonuçlar nedeniyle, iadenin Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı olacağını iddia etmesi halinde, katlanılacağı iddia edilen riskin ağırlığı ve onarılmaz niteliği karşısında, Sözleşme'nin 3. maddesinin öngördüğü koruyucunun etkililiğini sağlamak için (bk. yukarıda parag. 87), bu prensipten ayrılmak gerekir.

91. Özetle, bir Sözleşmeci Devlet tarafından bir kaçağın iadesine ilişkin olarak verilen bir karar, Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından bir mesele ortaya çıkartabilir ve söz konusu kişinin iade edilmesi halinde iade talep eden ülkede gerçekten işkence veya insanlıkdışı veya aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulma riskiyle karşılaşacağına inanmak için önemli sebeplerin bulunduğu gösterilmiş ise, o devletin sorumluluğunu doğurabilir. Böyle bir sorumluluğun kanıtlanması kaçınılmaz olarak, iadeyi talep eden ülkedeki koşulların, Sözleşme'nin 3. maddesi karşısındaki durumunun bir değerlendirmesini içerir. Bununla birlikte, iadeyi alan ülkenin, genel uluslararası hukuka veya Sözleşme'ye veya başka bir metne göre sorumlu olup olmadığı hakkında bir yargılama veya kanıtlama sorunu söz konusu değildir. Sözleşme'ye göre karşılaşılan veya karşılaşılabilecek olan sorumluluk, bir bireyi yasaklanmış olan kötü muameleye maruz bırakma şeklinde doğrudan bir sonucu bulunan bir işlemi yapmış olması nedeniyle, iade eden Sözleşmeci Devletin karşılaşacağı sorumluluktur.

B. Sözleşme'nin 3. maddesinin mevcut davada uygulanması

92. Devlet Bakanı, başvurucunun Birleşik Devletlere teslim edilmesini emreden müzekkereyi imzaladığından (bk. yukarıda parag. 24), başvurucunun iade süreci Birleşik Krallık'ta tamamlanmıştır. Bu karar her ne kadar yerine getirilmemiş ise de, başvurucuyu doğrudan etkilemektedir. O halde, Bay Soering'in Birleşik Devletlere geri verilmesinin önceden görülebilir sonuçlarının, yukarıdaki prensiplere göre, Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanmasını gerektirecek nitelikte olup olmadığını tespit edilmelidir. Bu konudaki bir araştırma, ilk önce Bay Soering'in Virjinya'da ölüm cezasıyla cezalandırılma riski altında bulunup bulunmadığına yoğunlaşmayı gerektirir; çünkü iddia edilen insanlıkdışı ve aşağılayıcı muamele veya ceza, yani "ölüm koridoru olgusu", ölüm cezasının verilmesine dayanmaktadır. Bu soruya sadece olumlu cevap verilmesi halinde, "ölüm koridoru olgusu"nun, olayın şartları içinde, başvurucuyu Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağdaşmayan bir muamele veya cezaya maruz bırakıp bırakmadığının Mahkeme tarafından incelenmesini gerektirir.

1. Başvurucunun gerçekten bir ölüm cezası riskiyle ve böylece "ölüm koridoru olgusuyla" karşı karşıya olup olmadığı

93. Birleşik Krallık Hükümeti, Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümetinin, Komisyon'un ve

başvurucunun aksine, bir ölüm cezası riskinin, Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanmasını gerektirecek düzeye ulaşmadığını kabul etmiştir. Birleşik Krallık Hükümetinin gerekçeleri dört noktada toplanmıştır.

İlk olarak, başvurucunun Alman savcı tarafından alınan ifadesinde de görüldüğü gibi, başvurucu kasten öldürme bulunduğunu inkar etmiş (bk. yukarıda parag. 16) ve böylece cinayet (capital murder) isnadını kabul etmemiştir.

İkinci olarak, şimdiye kadar başvurucu aleyhine sadece ilk bakışta haklı görünen bir olay (prima facie case) isnad edilmiştir. Birleşik Krallık Hükümetine göre özellikle psikiyatrik deliller (bk. yukarıda parag. 21), Bay Soering'in Virjinya hukuku bakımından akıl hastalığı savunması yapması için yeterli ölçüde akıl hastalığı bulunup bulunmadığı konusunda muğlaktır (bk. yukarıda parag. 50).

Üçüncü olarak, Bay Soering cinayetten mahkum olsa bile, genel olarak kullandıkları takdir yetkisi çerçevesinde, jürinin ölüm cezasını tavsiye edeceği, yargıcın bunu teyid edeceği ve Virjinya Yüksek Mahkemesinin bunu onaylayacağı varsayılmaz (bk. yukarıda parag. 42-47 ve 52). Birleşik Krallık Hükümeti, suçun işlendiği sırada başvurucunun yaşı ve zihinsel durumu ile adli sabıkasının (previous criminal activity) bulunmaması gibi, jüri ve daha sonra ayrı ceza verme muhakemesinde (sentencing proceedings) yargıç tarafından dikkate alınması gereken önemli hafifletici unsurların (mitigating factors) mevcut olduğunu belirtmiştir (bk. yukarıda parag. 44-47 ve 51).

Dördüncü olarak, Birleşik Devletler'den alınan güvence (bk. yukarıda parag. 20, 37 ve 69), en azından bir ölüm cezasının verilme veya infaz edilme riskini önemli ölçüde düşürmüştür.

Bununla birlikte duruşmada Başsavcı, Hükümetinin Bay Soering'i Birleşik Devletlere iade etmesi halinde, ölüm cezasının verilebileceğine dair "ihmal edilemeyecek ölçüde risk" bulunduğu görüşünde olduğunu açıklamıştır.

94. Başvurucunun bizzat işaret ettiği gibi, Amerikalı ve Britanyalı polis memurları ile iki psikiyatra Haysom'ların öldürülmesine katıldığını kabul ettiği, fakat Alman savcısı tarafından sorgulandığı zaman, bu kabullerini bir ölçüde geri aldığı (bk. yukarıda parag. 13, 16 ve 21) görülmektedir. İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, psikiyatrik delillere dayanarak akıl hastalığı

savunmasının geçerli olup olmayacağı konusunda karar vermek suretiyle, Virjinya mahkemelerinin fonksiyonunu gasp edemez. Birleşik Krallık Hükümeti, Bay Soering'in isnad edilen cinayet suçundan kesinlikle ve hatta muhtemelen mahkum edileceğine dair bir varsayım kurulamayacağı iddiasında (bk. yukarıda parag. 13/son ve 40) haklıdır. Bununla birlikte, Başsavcının da duruşmada kabul ettiği gibi, başvurucunun bu şekilde mahkum edileceğine dair "önemli bir risk" bulunmaktadır.

95. Virjinya hukukuna göre, bir ölüm cezası verilmeden önce iddia makamı, sanığın gelecekteki tehlikeliliği veya suçun iğrençliği (vileness) gibi kanuni ağırlaştırıcı iki koşuldan en az birinin varlığını hiç kuşkuyla yer bırakmayacak bir şekilde kanıtlamak zorundadır. Bu bağlamda, olaydaki öldürme fiillerinin korkunçluk (horrible) ve vahşilik (brutal) özellikleri (bk. yukarıda parag. 12), suçun "iğrençliği"ni ortaya koymak için dayanılan içtihatlar göz önünde tutulduğunda (bk. yukarıda parag. 43), çok büyük olasılıkla başvurucunun aleyhine bir durum oluşturacaktır.

Elbette, hafifletici faktörler kendi başlarına ele alındıklarında ölüm cezası verilme ihtimalini düşürmektedirler. Virjinya Ceza Kanununda hafifletici unsur olarak açıkça ifade edilen beş unsurdan dördünün, Bay Soering'in durumuna uygulanabileceği iddia edilebilir. Bu unsurlar, bir sanığın adli sabıkasının bulunmaması, bir sanığın aşırı derecede zihinsel veya duygusal çöküntü içinde olduğu bir sırada suçu işlemiş olması, bir suçun işlendiği sırada sanığın fiilin suç oluşturduğunu değerlendirme veya davranışlarını hukukun gereklerine uydurma kapasitesinin önemli ölçüde zayıflamış olması, sanığın yaşı (bk. yukarıda parag. 45).

96. Ölüm cezasının verilmesi veya verilmemesi için savunulan bu çeşitli unsurlar, iddia makamlarının tutumu ışığında değerlendirilmelidir.

97. Başvurucu hakkındaki soruşturmada yetkili Bedford County Eyalet savcısı Bay Updike, "eğer Jens Soering, isnad edildiği gibi cinayetten suçlu bulunacak olursa, ... ceza verilme aşamasında, Birleşik Krallık'ın ölüm cezasının verilmemesi veya infaz edilmemesi arzusunda olduğu yönünde, Birleşik Krallık namına yargıca girişimde bulunulacağını (bk. yukarıda parag. 22) yazıyla bildirmiştir. Mahkeme, tıpkı Divisional Court Yargıcı Lloyd gibi (bk. yukarıda parag. 22) bu taahhüdün, "iade talep eden Tarafın ölüm cezasının infaz edilmeyeceğine dair yeterli güvenceler vermesi"nden söz eden Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler arasında 1972 tarihli Suçluların İadesi Andlaşması'nın 4. maddesindeki (bk. yukarıda parag. 36) ifade tarzını yansıtmaktan çok uzak olduğunu kaydeder. Öte yandan isnad edilen suç, federal bir suç olmayıp eyaletlerin yetkili olduğu bir suç olduğundan, Virjinya Eyaletinin yargı yetkisine girmektedir. Bunun sonucu olarak, bir eyalet veya federal makam tarafından eyalet savcısına bundan daha büyük özveride bulunması için talimat verilemez. Virjinya mahkemeleri, yargısal organlar olarak, deliller çerçevesinde ne karar verecekleri konusunda kendilerini önceden

bağlayamazlar. Virjinya Valisi de, uygulamanın bir gereği olarak, daha sonra bir ölüm cezasını hafifletme yetkisini kullanacağına dair söz veremez (bk. yukarıda parag. 58-60).

Bu durumda Bay Updike'in taahhüdü, olayın şartları içinde Birleşik Krallık'ın Birleşik Devletlerin federal hükümetinden alabileceği en iyi "güvence" sayılabilir. Birleşik Krallık İçişleri Bakanının 1987'de Parlamentodaki konuşmasına göre, bu şartlarda bir taahhüdün alınması, "Birleşik Krallık makamlarının, ölüm cezasının infaz edilmeyeceği şeklinde açık anlayış üzerine, bir kaçağı geri vermesi veya bir vatandaşı bir Amerikan mahkemesinde yargılanmak üzere göndermeye hazırlanması anlamına gelmektedir ... Bu koşullarda geri verilen bir kimsenin ölüm cezasının infaz edilmesi, bu iki ülke arasında suçluların iadesi düzenlemeleri konusunda esaslı bir fırtına koparır" (bk. yukarıda parag. 37). Ne var ki böyle bir taahhüt, henüz bir testten geçmemiştir.

98. Başvurucu, yabancı bir hükümetin arzularıyla ilgili bir girişimin, Virjinya Ceza Kanununa göre hukuken kabul edilmeyeceğini, kabul edilse bile, bunun cezayı verecek yargıcın üzerinde bir etkisinin olmayacağını ileri sürmüştür.

Virjinya hukukuna göre durum her ne olursa olsun (bk. yukarıda parag. 42, 46, 47 ve 69) ve Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler arasında suçluların iadesi konusunda diplomatik bağlantı nasıl olursa olsun, objektif olarak bakıldığında, ceza verilmesi aşamasında yargıca, Birleşik Krallık'ın arzusunun bildirileceği taahhüdünün, ölüm cezası verilmesi riskini ortadan kaldırdığı söylenemez. Eyalet savcısının kendisi de, takdir yetkisini bağımsız bir şekilde kullanarak, ölüm cezası istemeye ve bu isteğinde ısrarlı davranmaya karar vermiştir; çünkü kendisinin tespitine göre deliller, böyle bir tutumu desteklemektedir (bk. yukarıda parag. 20/son). Suçu soruşturmakla yetkili ulusal makamlar böylesine sert bir tutum alıyorsa, Mahkeme'nin, başvurunun ölüm cezasıyla cezalandırılma ve böylece "ölüm koridoru olgusunu" yaşama riskiyle karşılaşmayacağına inanmak için esaslı sebeplerin bulunmadığına karar vermesi beklenemez.

99. Bu nedenle Mahkeme, başvurunun "ölüm koridoru olgusu"na maruz kalma korkusunun, Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanmasını sağlayacak şekilde ortaya konulmuş olduğu sonucuna varmaktadır.

2. Bu olayda "ölüm koridoru olgusu"na maruz kalma riskinin, iadeyi Sözleşme'nin 3. maddesine aykırı hale getirip getirmeyeceği

(a) Genel düşünceler

100. Mahkeme'nin yerleşik içtihatlarında görüldüğü üzere, ceza dahil, bir kötü muamelenin Sözleşme'nin 3. maddesinin kapsamına girebilmesi için, asgari bir ağırlık düzeyine ulaşması gerekir. Bu asgari düzeyin değerlendirilmesi, işin doğası gereği görecelidir; muamelenin veya cezasının niteliği ve bağlamı, bunların icra edilme tarzı ve yöntemi, süresi, doğurduğu maddi veya manevi sonuçları ve bazı olaylarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi olayın bütün koşullarına dayanır (bk. yukarıda geçen İrlanda -- Birleşik Krallık kararı, parag. 162 ve 25.04.1978 tarihli Tyrer kararı, parag. 29 ve 30).

Mahkeme muameleyi, hem kasten yapıldığı (premeditated), gergin bir durumda saatlerce uygulandığı ve "bedensel bir yaralanmaya değilse bile, en azından yoğun maddi ve manevi acıya neden olduğu" için "insanlıkdışı" hem de "mağdurlarında korku, şiddetli üzüntü ve bayağılık gibi duygular uyandırarak, onların utanma ve aşağılanmalarına ve muhtemelen fiziksel ve moral dirençlerinin kırılmasına neden olduğu" için "aşağılayıcı" bulmuştur (bk. yukarıda geçen İrlanda -- Birleşik Krallık kararı, parag. 167). Bir cezanın veya muamelenin "insanlıkdışı" veya "aşağılayıcı" sayılabilmesi için, içerdiği acı veya aşağılanmanın her halükarda meşru bir cezanın kaçınılmaz olarak doğurduğu acı veya aşağılanmanın ötesine geçmesi gerekir (bk. Tyrer kararı, aynı yer). Bu bağlamda, sadece çekilecek olan maddi acılar değil; fakat aynı zamanda, cezanın infazından önce uzun bir gecikme bulunması halinde, hakkında ceza verilmiş olan kişinin, kendisine uygulanacak şiddeti beklerken duyduğu şiddetli manevi üzüntüyü de dikkate almak gerekir.

101. Sözleşme'nin 2(1). fıkrasında, bazı koşullar altında ölüm cezasına izin verilmiştir. Bu fıkra şöyledir:

"Her bireyin yaşama hakkı hukuk tarafından korunur. Kanunun ölüm cezası öngördüğü bir suç nedeniyle bir mahkemenin verdiği ölüm cezasının infazı dışında, hiç kimse yaşama hakkından kasten yoksun bırakılamaz."

Başvurucu, bu ifade tarzı karşısında, ölüm cezasının kendiliğinden (per se) Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal ettiğini söylememiştir. Başvurucu, iki Taraf Hükümet gibi, bir kimsenin ölüm cezası riski altına gireceği bir ülkeye iade edilmesinin, kendiliğinden Sözleşme'nin 2 ve 3. maddeleri bakımından bir sorun doğurmadığı şeklindeki Komisyon'un görüşüne katılmıştır. Öte yandan Uluslararası Af Örgütü sunduğu yazılı mütalaada (bk. yukarıda parag. 8), ölüm cezasının varlığı ve uygulanması konusunda Batı Avrupa'da gelişen standartların, artık ölüm cezasının Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında bir insanlıkdışı ve aşağılayıcı ceza olarak görülmesini gerektirdiğini iddia etmiştir.

102. Elbette, "Sözleşme, günün koşulları ışığında yorumlanması gereken ... yaşayan bir belgedir" ve Mahkeme, belirli bir muamele veya cezanın, Sözleşme'nin 3. maddesi bakımından insanlıkdışı veya aşağılayıcı olup olmadığını değerlendirirken, "bu alanda Avrupa Konseyine üye devletlerin ceza politikalarında geliştirdikleri ve ortaklaşa kabul ettikleri standartlardan etkilenebilir" (bk. yukarıda geçen Tyrer kararı, parag. 31). Sözleşme'ye taraf devletlerde barış zamanı için ölüm cezası artık fiilen kalmamıştır. Ölüm cezasını barış zamanı suçlar için halen kanunlarında saklı tutan birkaç Sözleşmeci Devlet, ceza verilmiş olsa bile, bu cezayı bugünlerde uygulamamaktadırlar. Uluslararası Af Örgütü'nün ifadesiyle, "Batı Avrupa hukuk sistemlerinde, mevcut şartlar için, ölüm cezasının bölgesel adalet standartlarıyla uyumlu olmadığına dair zımni konsensus", barış zamanında ölüm cezasının kaldırılmasını öngören Sözleşme'ye 6. Protokol ile yansıtılmıştır. Sözleşme'ye 6. Protokolün Nisan 1983'te imzaya açılmış olması, Avrupa Konseyi'nin uygulamasında, Konseye Üye Devletlerden herhangi birinin, buna bir itirazının olmadığını göstermektedir. Bu Protokol, Mart 1985'te yürürlüğe girmiş ve bugüne kadar Sözleşme'ye taraf olan on üç devlet tarafından onaylanmıştır; ancak bunlar arasında Birleşik Krallık yer almamaktadır.

İşaret edilen bu değişikliklerin, ölüm cezasının kendiliğinden Sözleşme'nin 3. maddesindeki kötü muamele yasağı kapsamına girmesi sonucunu doğurup doğurmadığı, Sözleşme'nin yorumuyla ilgili prensiplere dayanılarak belirlenmelidir.

103. Sözleşme bir bütün olarak okunmalı ve bu nedenle Sözleşme'nin 3. maddesi, 2. maddesinin hükümleriyle ahenkli bir şekilde yorumlanmalıdır (bk. ayrıntılardaki farklılıklarla birlikte, 06.09.1978 tarihli Klass ve Diğerleri kararı, parag. 68). Bu temelden bakıldığında, Sözleşme'yi oluşturanların, Sözleşme'nin 3. maddesinde ölüm cezasına dair genel bir yasak koymak istemiş olmadıkları açıktır; çünkü bu, 2(1). fıkrasının açık ifadesini hükümsüz kılacaktır.

Daha sonra ulusal ceza politikalarında ölüm cezasının genelleştirilerek yasaklanması uygulaması, Sözleşmeci Devletlerin, 2(1). fıkrada öngörülen istisnayı kaldırmak ve 3. maddenin geliştirici yorumu için, metin kapsamındaki sınırlamayı gidermek konusunda anlaşmalarını ortaya koydukları şeklinde anlaşılabilir. Ancak daha sonra yapılmış bir anlaşma olan 6. Protokol, 1983 yılına kadar hala Sözleşmeci Devletlerin niyetinin, barış zamanında ölüm cezasını kaldırmak üzere yeni bir yükümlülük getirmek için, metnin normal yoldan değiştirme yöntemini benimsediklerini ve dahası bunu her bir devlete böyle bir taahhüdü üstlenme zamanını seçme hakkı tanıyan bir seçmeli belgeyle yapmak istediklerini göstermektedir. Bu koşullarda, Sözleşme'nin özel karakterine rağmen (bk. yukarıda parag. 87), 3. madde, ölüm cezasını genel olarak yasaklamış olarak yorumlanamaz.

104. Ancak bu, ölüm cezasıyla ilgili koşulların hiçbir zaman 3. madde bakımından bir sorun

doğurmayacağı anlamına gelmez. Ölüm cezasının verilme ve infaz edilme tarzı, ölüm cezasına mahkum edilen kişinin özel koşulları ve işlenmiş olan suçun ağırlığıyla orantısızlığı, ayrıca infazı beklerken tutulma şartları, bu cezaya mahkum kişi tarafından görülen muamele veya cezayı, Sözleşme'nin 3. maddesindeki yasak kapsamına sokabilecek faktörlere örnektir. Sözleşmeci Devletlerin ölüm cezasına karşı günümüzdeki tutumları da, ıstırabın veya aşağılamanın kabul edilebilir sınırlarının aşılıp aşılmadığı değerlendirilmesi bakımından önemlidir.

(b) Özel durumlar

105. Başvurucu, Devlet Bakanlığının kendisini Birleşik Devletlere geri gönderme kararının uygulanmasının bir sonucu olarak maruz kalacağı koşullar ard arda geldiğinde, iade edilmesinin Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal edecek türden ağır bir muamele oluşturacağını ileri sürmüştür. Başvurucu özellikle, bir ölüm cezası verildikten sonra yapılan üst başvuru ve denetim usullerindeki gecikmeler sırasında, giderek artan bir gerilime ve psikolojik travmaya tabi tutulacağını belirtmiştir. Kendisinin dediğine göre yargıç veya jüri cezayı belirlerken, sanığın suçun işlendiği tarihteki yaşını veya zihinsel durumunu dikkate almak zorunda değildir; yaşı, rengi ve milliyeti nedeniyle şiddete ve cinsel saldırılara uğramayı beklediği Mecklenburg Cezaevi'ndeki "ölüm koridoru"nda, çok ağır koşullarda tutulacaktır ve sürekli olarak kendisini, infaz töreninde infaz edilirken hayal edecektir. Başvurucu ayrıca, Devlet Bakanlığı kararının orantısızlığını vurgulamak için, Federal Almanya'ya iadesi veya gönderilmesi ihtimali üzerinde durmuş ve buna itiraz etmeyeceğini söylemiştir.

Federal Almanya Hükümeti, bütün koşullar birlikte ele alındığında, başvurucuyu Virjinya'da bekleyen muamelenin, bir ölüm cezası verilmesi ve infazıyla kaçınılmaz olarak bağlantılı muamelenin çok ötesine geçeceğini ve bunun Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında bir "insanlık dışı muamele" oluşturacağını savunmuştur.

Öte yandan Komisyon, bu muamelenin, Sözleşme'nin 3. maddesinin tasarladığı ağırlık derecesine ulaşmayacağı sonucuna varmıştır.

Birleşik Krallık Hükümeti bu görüşe katılmıştır. Hükümet özellikle, başvurucunun Mecklenburg'da ölüm koridoruyla ve burada kendisini bekleyen akıbetle ilgili maddi iddialarından birçoğuna karşı çıkmıştır.

i. İnfazdan önceki tutulma süresinin uzunluğu

106. Virjinya'da, ölüm cezasına mahkum edilmiş bir mahpusun infaz edilmeden önce ölüm koridorunda bekleyebileceği süre, ortalama altı yıl ile sekiz yıl arasındadır (bk. yukarıda parag.

56). Komisyon'un ve Birleşik Krallık Hükümetinin kaydettiği gibi, ölümü beklerken geçen sürenin uzunluğuna, Virjinya hukukunun tanıdığı bütün üst başvuru yollarını kullanması nedeniyle, büyük ölçüde mahpusun bizzat kendisi yol açmaktadır. Virjinya Yüksek Mahkemesine otomatik üst başvuru, normal şartlarda altı aydan fazla zaman almamaktadır (bk. yukarıda parag. 52). Geri kalan süreye, bizzat mahpus tarafından açılan Eyalet ve Federal mahkemeler önündeki habeas corpus davaları ile Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesine certiorari denetimi için yapılan başvurular sebebiyet vermekte, mahpus her aşamada yürütmeyi durdurma isteyebilmektedir (bk. yukarıda parag. 53-54). Virjinya hukukuna göre mevcut hukuk yolları, nihai ölüm cezasının hukuka aykırı ve keyfi olarak verilmemesini sağlama amacına hizmet etmektedir.

Bununla birlikte, üst başvuru koruyucuları ölüm cezasına mahkum bir kimseye sağlanacaksa, cezanın verilmesi ile infaz arasında bir süre geçmesinin kaçınılmaz olması gibi, aynı ölçüde, kişinin bu koruyucuları tam olarak kullanmak suretiyle yaşama tutunması da insan doğasının bir parçasıdır. Virjinya'daki ceza verme sonrası sağlanan karmaşık usuller, ne kadar iyi niyetli ve hatta potansiyel olarak kişinin menfaatine olsa da, cezayı almış olan kişi, sonuçta ölüm koridorundaki şartlara, büyük üzüntüye ve mevcut ölümün gölgesinde yaşamının yarattığı gerilime tahammül etmek zorunda kalacaktır.

ii. Ölüm koridorundaki şartlar

107. Başvurucunun ölüm cezasıyla cezalandırılması halinde tutulmayı beklediği Mecklenburg Cezaevi'ndeki şartlar konusunda Mahkeme, Birleşik Krallık Hükümeti tarafından itiraz konusu yapılmayan maddi noktalara dayanmakta, başvurucu tarafından, özellikle ölüm koridorunda mahpusların uğradıkları eşcinsel istismar ve fiziksel saldırılar konusunda gösterilen ek delillerin (bk. yukarıda parag. 64) güvenilirliğini belirlemeyi gerekli görmemektedir.

Mecklenburg Cezaevi'ndeki rejimin ve ayrıca burada hükümlülere sağlanan tıbbi, hukuki ve sosyal hizmetler ile yasal, yargısal ve idari denetimlerin sertliğinden, yukarıda (bk. yukarıda parag. 61-63 ve 65-68) biraz ayrıntılı olarak söz edilmiştir. Bu bağlamda Birleşik Krallık Hükümeti, cinayet nedeniyle ölüm cezasına çarptırılmış mahkumların emniyeti için ekstra güvenlik tedbirlerinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. Kural olarak bunlar haklı görülebilecek olsa bile, Mecklenburg Cezaevi'nde ölüm koridorunda olduğu gibi uygulanan özel rejimin ağırlığı, hükümlülerin ortalama altı yıldan sekiz yıla kadar uzayan bir süreyle buna tabi tutulması nedeniyle şiddetlenmektedir.

iii. Başvurucunun yaşı ve zihinsel durumu

108. Öldürme olayları sırasında, başvurucu sadece 18 yaşındadır; itiraz konusu edilmeyen bazı psikiyatrik delillere göre, o dönemde kendisinde "eylemlerinden ötürü sorumluluğunu esaslı

ölçüde zayıflatacak ölçüde ... zihinsel anormallik bulunmaktadır" (bk. yukarıda parag. 11, 12 ve 21).

1966 tarihli Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 6. maddesi ile 1969 tarihli İnsan Hakları Amerikan Sözleşmesi'nin 4. maddesi, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 2. maddesinden farklı olarak, suçun işlendiği tarihte 18 yaşın altında bulunan kimselere ölüm cezası verilmesini açıkça yasaklamaktadır. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 2. maddesinin kısa ve genel metnine içkin görülsün veya görülmesin, bu yasağın ilki Avrupa Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin büyük çoğunluğu tarafından onaylanmış olan daha sonraki iki uluslararası belgede açıkça ifade edilmiş olması, en azından genel bir kural olarak, diğer koşullarla birlikte söz konusu kişinin gençliğinin, ölüm cezasıyla bağlantılı tedbirlerin 3. maddeye uygunluğunu tartışmalı hale getirdiğini göstermektedir.

Aynı sonucu verecek şekilde akıl sağlığı bozukluğunu ele almak, Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanması bakımından yukarıda 100. paragrafta özetlenen Mahkeme içtihatlarına uygun düşer.

109. Birleşik Krallık Hükümetinin ve Komisyon'un vurguladığı gibi, elbette ki Virjinya hukuku bu iki faktörü ihmal etmemektedir. Virjinya Ceza Kanununa göre bir sanığın akıl bozukluğu, ya tam akıl hastalığı (insanity) derecesine vardığında mahkumiyete mutlak engel olarak veya ceza verme aşamasında yaş gibi hafifletici bir durum olarak dikkate alınır (bk. yukarıda parag. 44-47 ve 50-51). Buna ek olarak, ihtiyaç duyan cinayet sanıklarının, ayrı ceza verme muhakemesinde savunma hazırlamalarına yardımcı olmak üzere, kendileri için bir akıl sağlığı uzmanının görevlendirilmesine hakları vardır (bk. yukarıda parag. 51). Amerikan mahkemelerinin de söylediği gibi, Virjinya Ceza Kanunundaki bu hükümler hiç kuşkusuz, ölüm cezasının keyfi olarak ve kızgınlıkla verilmesini önlemeye ve bu cezayı verecek olanların takdir yetkilerini daraltmaya hizmet etmektedir (bk. yukarıda parag. 48). Bununla birlikte bu hükümler, ölüme mahkum edilmiş bir birey için Sözleşme'nin 3. maddesine göre "ölüm koridoru olgusu"nun kabuledilebilirliği bakımından, yaşın ve akli durumun önemini ortadan kaldırmamaktadır.

Cezai sorumluluk ve cezanın uygunluğu konularında hüküm vermek bu Mahkeme'nin işi değilse de, suçun işlendiği sırada başvurucunun gençliği ve mevcut psikiyatrik delillere göre akli durumu, bu olayda ölüm koridoru muamelesini, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamına sokmaya katkıda bulunan faktörler olarak dikkate alınmalıdır.

iv. Federal Almanya Cumhuriyetine iade ihtimali

110. Birleşik Krallık Hükümetine ve Komisyon çoğunluğuna göre, başvurunun yargılanmak üzere, ölüm cezasının Anayasa ile kaldırılmış olduğu Federal Almanya Cumhuriyeti'ne iade veya sınırdışı edilme ihtimali (bk. yukarıda parag. 16, 19, 26, 38 ve 71-74), mevcut durum bakımından önemli değildir. Birleşik Krallık'a göre, iade edilecek kimselerden böyle bir alternatife sahip olan talihlileri Sözleşme'nin korumasından yararlandırıran ve fakat bu kadar talihli olmayanları yararlandırmayan başka herhangi bir yaklaşım, "çifte standarda" yol açacaktır.

Bu argüman, hafif bir argüman değildir. Ayrıca Mahkeme, Bay Soering'e isnad edilen cinayetlerin korkunçluğunu veya suçla mücadelede iade düzenlemelerinin meşruiyetini ve yararlılığını gözden uzak tutamaz. Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler arasındaki Suçluların İadesi Andlaşmasına göre, Birleşik Devletlerin başvurunun gönderilmesini istemekteki amacı, hiç kuşkusuz meşru bir amaçtır. Bununla birlikte Bay Soering'in yargılanmak üzere kendi ülkesine gönderilmesi, kaçak bir suçlunun cezasız kalmasını önleyeceği gibi, ölüm koridoru nedeniyle yoğun ve uzun bir süre acı çekme riskini de ortadan kaldıracaktır. O halde bu, Sözleşme'nin 3. maddesine göre bütünsel bir değerlendirme yapılırken, mevcut olayda menfaatler arasında gerekli adil denge arayışına ve tartışma konusu iade kararının orantılılığına giren önemli bir unsurdur.

(c) Sonuç

111. Ölüme mahkum olan herhangi bir mahpus için, cezasının verilmesi ile infazı arasında bir sürenin geçmesi ve sert hapislik için gerekli şartlarda ağır stres yaşanması kaçınılmazdır. Virjinya hukuk sisteminin genel olarak demokratik bir karaktere sahip olduğundan ve Virjinya'daki ceza verme ve üst başvuru yargılamalarının pozitif özellikleri bulunduğundan kuşku yoktur. Mahkeme, başvurunun Birleşik Devletler'de tabi tutulacağı adalet mekanizmasının bizzat kendisinin keyfi veya gayri makul olmadığı ve fakat daha çok hukukun üstünlüğüne saygı gösterdiği ve bir cinayet davasında sanığa önemli usul koruyucuları sağladığı konusunda, Komisyon'un görüşüne katılmaktadır. Ölüm koridorundaki hükümlülerin, kendilerine sağlanan özellikle psikolojik ve psikiyatrik hizmetlerden yararlanmaları mümkündür (bk. yukarıda parag. 65).

Ancak Mahkeme'ye göre, ölüm cezasının infazını beklemenin yarattığı çok büyük üzüntüyle ölüm koridorundaki böylesi ağır koşullar altında çok uzun bir süre geçirilmesi ve başvurunun özellikle yaşı ile suçun işlendiği tarihteki zihinsel durumu gibi kişisel durumu dikkate alındığında, başvurunun Birleşik Devletlere iade edilmesi, kendisini Sözleşme'nin 3. maddesinin eşiğinin ötesine geçen bir muamele riskine maruz bırakacaktır. Dikkate alınması gereken bir husus da, mevcut olayda suçlunun iadesinin meşru amacının, bu denli yoğun ve uzun bir ıstırapı gerektirmeyen başka vasıtalarla gerçekleştirilebilecek olmasıdır.

Buna göre, Devlet Bakanlığının başvurusunun Birleşik Devletlere iade edilmesi kararı, uygulanacak olursa, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlaline yol açacaktır.

Bu tespit, bu davanın başından beri, ilk olarak Sözleşme organları tarafından verilmiş tedbir kararları gereğince başvurusunun Birleşik Devletlere teslimini durdurmak ve ikinci olarak bir yargısal karar için bu davayı bizzat Mahkeme önüne getirmek suretiyle (bk. yukarıda parag. 1, 4, 24 ve 77), Sözleşme'den doğan yükümlülüklerine uymak istediğini gösteren Birleşik Krallık Hükümetinin iyi niyeti üzerinde kuşku uyandırmamaktadır.

II. Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlali iddiası

A. Birleşik Devletlerdeki ceza yargılaması

112. Başvurucu, Federal mahkemeler önünde tali (collateral) itirazları parasal açıdan desteklemek için Virjinya'da adli yardım verilmediğinden (bk. yukarıda parag. 57), Birleşik Devletlere dönmesi halinde, Sözleşme'nin 6(3)(c) bendinin gerektirdiği şekilde yasal olarak temsil edilmeyeceğini ileri sürmüştür. Bu bend şöyledir:

"Hakkında bir suç isnadı bulunan bir kimse, asgari şu haklara sahiptir:

...

(c) kendisini bizzat veya seçeceği bir avukat aracılığıyla savunma; avukata ödeme yapabilmek için yeterli imkanı yoksa ve adaletin yararı gerektiriyorsa ücretsiz hukuki yardım alma;

..."

Komisyon, başvuru hakkında düşünülmüş olan iadenin, Birleşik Krallık Hükümetinin Sözleşme'nin 6(3)(c) bendi bakımından sorumluluğunu doğuramayacağı görüşünü açıklamıştır. Birleşik Krallık Hükümeti bu çözülemeye katılmış ve alternatif olarak, başvurusunun iddialarının temelsiz olduğunu savunmuştur.

113. Sözleşme'nin 6. maddesinde yer verildiği şekilde, ceza muhakemesinde adil yargılanma hakkı, demokratik bir toplumda öncelikli bir yer tutar (bk. diğerleri arasında, 12.02.1985 tarihli Colozza kararı, parag 32). Mahkeme, bir kaçağın iadeyi talep eden ülkede adil yargılama görmeme şeklinde açık bir riskle karşılaşmış veya karşılaşacak olması halinde, bir iade kararının Sözleşme'nin 6. maddesiyle ilgili bir meselenin istisnai olarak doğabileceği ihtimalini gözden uzak tutmamaktadır. Ancak mevcut davadaki olaylar, böyle bir riskin bulunduğunu ortaya koymamaktadır.

Buna göre, bu noktada Sözleşme'nin 6(3)(c) bendi bakımından bir mesele bulunmamaktadır.

B. İngiltere'deki iade yargılaması

114. Başvurucu ayrıca, Magistra Mahkemesindeki iade yargılamasında, kendisinin psikiyatrik durumuyla ilgili delillerin incelenmemesi nedeniyle, Sözleşme'nin 6(1). fıkrası ile 6(3)(d) bendinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bu konudaki hükümler şöyledir:

"1. Herkes, ... hakkındaki bir suç isnadının karara bağlanmasında ... adil ... yargılanma hakkına sahiptir. ..."

3. Hakkında bir suç isnadı bulunan bir kimse, asgari şu haklara sahiptir:

...

(d) aleyhine olan tanıkları sorguya çekme ve sorguya çektirme; lehine olan tanıkların aleyhine olan tanıklarla aynı şartlarda hazır bulunmalarını ve sorguya çekilmelerini sağlama;

..."

115. Komisyon temsilcisinin de işaret ettiği gibi, bu şikayet Komisyon önünde ileri sürülmemiştir. Başvurucunun, psikiyatrik delillerin gereği gibi dikkate alınmadığına dair daha sonra bulunduğu iddialar Sözleşme'nin 3. maddesiyle ilgili olup, Devlet Bakanlığının kendisini Birleşik Devletlere

nihai olarak iade etme kararıyla sınırlıdır. Başvurucu, Magistrate Mahkemesindeki yargılamanın kapsamı ve şekli konusunda, Sözleşme'nin 6. veya 3. veya 13. maddesi bakımından bir şikayet formüle etmemiştir. Bu durumda, başvurucunun Sözleşme'nin 6. maddesine aykırılık iddiası, sadece başka bir hukuki iddia veya argüman değil, fakat Komisyon'un kabuledilebilirlik kararıyla çerçevelenmiş olan bu davanın kapsamı dışında kalan yeni ve ayrı bir şikayettir (bk. diğerleri arasında 04.12.1979 tarihli Schiesser kararı, parag. 41 ve 18.12.1986 tarihli Johmston ve Diğerleri kararı, parag. 48).

Buna göre Mahkeme'nin, bu meseleye girme yetkisi yoktur.

III. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlali iddiası

116. Başvurucu son olarak, Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Bu madde şöyledir:

"Bu Sözleşme'de düzenlenen hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, ihlal fiili resmi sıfatla hareket eden kişilerden başka kimseler tarafından işlenmiş olsa da, ulusal bir makam önünde etkili bir hukuki bir yola başvurma hakkına sahiptir."

Başvurucu, Birleşik Krallık'ta Sözleşme'nin 3. maddesine dayanan şikayeti bakımından etkili bir hukuk yoluna sahip olmadığını ileri sürmüştür. Komisyon çoğunluğu aynı sonuca varmıştır. Ancak Birleşik Krallık Hükümeti, Sözleşme'nin 13. maddesinin mevcut olayda uygulanabilir olmadığını veya alternatif olarak, iç hukukta öngörülen hukuk yolları toplamının yeterli olduğunu iddia ederek, bu görüşe katılmamıştır.

117. Mahkeme'nin Sözleşme'nin 3. maddesi konusunda vardığı sonuç (bk. yukarıda parag. 111) göz önünde tutulduğunda, başvurucunun 3. madde bakımından iddiası, Sözleşme hükümleriyle bağdaşmaz veya esas bakımından "savunulamaz" görülemez (bk. diğerleri arasında, 27.04.1988 tarihli Boyle ve Rice kararı, parag. 52).

Buna rağmen Birleşik Krallık Hükümeti, Sözleşme'nin 13. maddesinin bu olaydaki şartlara uygulanabilir olmadığını, çünkü aslında bu itirazın Birleşik Krallık ile Birleşik Devletler arasındaki anlaşma hükümlerine karşı olduğunu ve ayrıca maddi hükmün ihlali iddiasının ileride gerçekleşecek bir duruma ilişkin olduğunu savunmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesinin uygulanabilirliğiyle ilgili bu iki itirazı özel olarak incelemesi gerekmediğini düşünmektedir; çünkü Mahkeme, her halükarda 13. maddesindeki şartların ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

118. Birleşik Krallık Hükümeti, habeas corpus başvurusu ile yargısal denetim başvurusunun, Magistrate Mahkemesi önündeki yargılamanın toplam olarak sağladığı hukuk yoluna (bk. yukarıda parag. 21-23, 32-33 ve 35) dayanmıştır.

119. Mahkeme, incelemesine yargısal denetim yargılamalarını incelemekle başlayacaktır; çünkü bu, alınan bir iade kararına karşı mevcut olan başlıca itiraz vasıtasıdır.

Hem başvuru ve hem de Komisyon, yargısal denetimin kapsamının, başvuru Söleşme'nin 3. maddesine göre yaptığı şikayetin konusunu incelemeye izin vermeyecek kadar dar olduğu görüşündedirler. Başvuru ayrıca, idarenin kararlarına karşı mahkemelerin tedbir kararları verme yetkileri bulunmamasının, yargısal denetimin etkili bir hukuk yolu olmamasına yol açan ilave bir gerekçe olduğunu iddia etmiştir.

120. Sözleşme'nin 13. maddesi, Sözleşme'deki hak ve özgürlükler iç hukuk düzeninde hangi biçimde korunmuş olursa olsun, ulusal düzeyde bu hak ve özgürlüklerin özünün uygulanabilmesi ve böylece bunlara aykırılık bulunduğu iddia edilebilmesi için, bir hukuk yolunun mevcudiyetini güvence altına almaktadır (bk. yukarıda geçen Boyle ve Rice kararı, parag. 52). Sözleşme'nin 13. maddesi, bir kimsenin hem iddiası hakkında karar verilmesi hem de gerektiği takdirde bir giderim elde etmesi için bir hukuk yoluna sahip olmasını gerektirir (bk. diğerleri arasında, 25.03.1983 tarihli Silver ve Diğerleri kararı, parag. 113(a)).

121. Bir mahkeme bir yargısal denetim yargılamasında, idarenin takdir yetkisini kullanmasını, yasaya aykırılık (illegality), mantıksızlık (irrationality) veya usulsüzlük (procedural impropriety) gerekçesiyle hukuka aykırı bulabilir. Bir iade olayında, "Wednesbury prensipleri" denilen prensiplere dayanılarak uygulanan "mantıksızlık" testi, hiçbir makul Devlet Bakanının o koşullarda kişiyi teslim etme kararı vermeyeceği anlamına gelmektedir (bk. aynı yer). Birleşik Krallık Hükümetine göre bir mahkeme, bir kaçağın insanlıkdışı veya aşağılayıcı bir muamele göreceği ortaya çıktığı halde bir ülkeye gönderilmesi kararına karşı itiraz edilmesi halinde, makul hiçbir Devlet Bakanının böyle bir karar alamayacağı gerekçesiyle, kararı iptal etme yetkisine sahiptir. Sözleşme Birleşik Krallık hukukunun bir parçası olarak görülmediği halde,

Mahkeme, İngiliz mahkemelerinin Bay Soering tarafından Sözleşme organları önünde Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında dayandığı türden faktörlerin ışığında verilen bir iade kararının "makullüğünü" denetleyebileceğine ikna olmuştur.

122. Bay Soering, elbette habeas corpus başvurusuyla birlikte, bir yargısal denetim başvurusunda bulunmuş; fakat Yargıç Lloyd'un "mantıksızlık" konusunda olumsuz yanıtıyla karşılaşmıştır (bk. yukarıda parag. 22). Ancak, Yargıç Lloyd'un da izah ettiği gibi bu talep, prematüre olduğu için olumsuz karşılanmıştır; çünkü mahkemelerin sadece, Bakanlığın gerçekten karar vermiş olması halinde denetim yetkileri vardır (bk. aynı yer). Kaldı ki Bay Soering tarafından ileri sürülen argümanlar, Sözleşme organları önünde Sözleşme'nin 3. maddesine göre yaptığı şikayeti haklı göstermek için dayandığı argümanlarla hiçbir şekilde aynı değildir. Başvurucunun avukatı Divisional Court önünde, Birleşik Devletler makamları tarafından verilen güvencelerin, makul hiçbir Devlet Bakanı tarafından Andlaşmaya göre tatmin edici bulunamayacağını ileri sürmekle yetinmiştir. Bu argüman, ölüm cezasının verilmesine karşı çıkan, fakat ölüm cezası üzerine Bay Soering'i bekleyen muamelenin niteliği hakkında hiçbir şey söylemeyen bir argümana benzemektedir; ki, başvurusunun insanlıkdışı ve aşağılayıcı muamele iddiasının esas budur.

Bay Soering'i, uygun anda bir yargısal denetim başvurusunda bulunmaktan ve "ölüm koridoru olgusu" bağlamından Sözleşme organları önünde gösterdiği aynı materyallere dayanarak "Wednesbury mantıksızlığı"ni iddia etmekten alıkoyan bir şey bulunmamaktadır. Böyle bir iddia, tehlikede olan insan hakkı temel bir niteliğe sahip olduğu için, "çok derinden incelenecektir" (bk. yukarıda parag. 35). Sözleşme'nin 13. maddesi bakımından bir hukuk yolunun etkililiği, Bay Soering için kesin olumlu bir sonuç vermesine dayanmamaktadır (bk. 06.02.1976 tarihli İsveç Makinistler Sendikası kararı, parag. 50); her halükarda, İngiliz mahkemelerinin vereceği kararın ne olacağı konusunda spekülasyonda bulunmak Mahkeme'ye düşmez.

123. İngiliz mahkemelerinin idarenin bir işlemine karşı tedbir kararı verme yetkisinin bulunmaması (bk. yukarıda parag. 35/son), Mahkeme'ye göre, mevcut bağlamda yargısal denetimin etkililiğini azaltmaz; çünkü pratikte, bir kaçağın Divisional Court'a başvuru yapmasından ve daha sonra buna karşı üst başvurusunun karara bağlanmasından önce teslim edileceğini gösteren bir belirti yoktur.

124. Mahkeme, Bay Soering'in İngiliz hukukuna uyarınca Sözleşme'nin 3. maddesiyle ilgili şikayeti bakımından etkili bir hukuk yoluna sahip olduğu sonucuna varmaktadır. Bu durumda, Birleşik Krallık Hükümeti tarafından dayanılan diğer iki iç hukuk yolunu incelemeye ihtiyaç bulunmamaktadır.

Bu nedenlerle, Sözleşme'nin 13. maddesi ihlal edilmemiştir.

IV. Sözleşme'nin 50. maddesinin uygulanması

125. Sözleşme'nin 50. maddesi şöyledir:

"Mahkeme, bir Sözleşmeci Tarafın resmi makamları veya diğer makamları tarafından verilen bir kararın veya yapılan bir tasarrufun tamamen veya kısmen bu Sözleşme ile üstlendiği yükümlülüklerle aykırı olduğunu tespit ederse ve bu Sözleşmeci Tarafın iç hukuku verilen kararın veya yapılan tasarrufun sonuçlarını ancak kısmen onarmaya imkan veriyorsa, Mahkeme gerekli gördüğü takdirde zarara uğrayan tarafa adil bir karşılık ödenmesine hükmedebilir."

Bay Soering'in söylediğine göre, yaptığı başvurunun gayesinin Sözleşme tarafından güvence altına alınmış olan haklardan yararlanabilmek olduğundan, iddialarıyla ilgili bir adil karşılık, ancak Mahkeme'nin vereceği kararın etkili bir şekilde yerine getirilmesiyle gerçekleştirilebilir. Başvurucu, Mahkeme'yi kararın yerine getirilmesiyle ilgili talimatlar vermek suretiyle kendisine ve bu davanın Tarafı olan Devletlere yardımcı olmaya davet etmiştir.

Başvurucu ayrıca, Amerika Birleşik Devletler makamları tarafından Birleşik Krallık Hükümetine kendisinin iadesiyle ilgili talebinden doğan yargılamada temsil ücretlerini ve masraflarını talep etmiştir. Bu miktarı, avukatlarının ücretlerini iç hukuktaki yargılamada bakımından 1,500 Sterlin, Strasbourg yargılaması bakımından 21,000 Sterlin; avukatlarının Sözleşme organları önüne çıkabilmek için seyahat masraflarını 2,067 Sterlin, kalma masraflarını 4,885.60 Fransız Frangı; cepten yaptıkları harcamalar konusunda ilki için 2,185.80 Sterlin ile 145 Fransız Frangı olarak, toplam 26,752.80 Sterlin ve 5,030.60 Fransız Frangı olarak belirlemiştir.

126. Sözleşme'nin 3. maddesi henüz ihlal edilmemiştir. Bununla birlikte Mahkeme, Devlet Bakanının başvurucuyu Amerika Birleşik Devletlerine iade etme kararının yerine getirilmesi halinde Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edileceğini tespit ettiğinden, 50. madde mevcut davaya uygulanabilir olarak görülmelidir.

127. Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edildiğinin tespit edilmiş olmasının, 50. madde bakımından yeterli adil karşılık oluşturduğunu kabul etmektedir. Mahkeme, Sözleşme'de

başvurucunun talep ettiği türden yardımcı talimatlar vermekle yetkili kılınmamıştır (bk. ayrıntılardaki farklılıklarla birlikte, 24.02.1983 tarihli Dudgeon kararı, parag. 15). Mahkeme kararlarının icrasını gözetme görevi, Sözleşme'nin 54. maddesi vasıtasıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine bırakılmıştır.

128. Birleşik Krallık Hükümeti, ücretler ve masrafların geri ödenmesine kural olarak karşı çıkmamış, fakat Mahkeme'nin başvurucunun şikayetlerinden bir veya birden fazlası için ihlal tespit etmesi halinde, Mahkeme'nin 50. maddenin gerektirdiği şekilde hakkaniyet esasına göre karar verirken, hükmedeceği miktarı buna göre indirmesinin uygun olacağını belirtmiştir (bk. 18.11.1982 tarihli Le Compte, Van Leuven ve De Meyere kararı, parag. 21).

Başvurucunun temel düşüncesi ve tarafların argümanlarının tamamı, Sözleşme'nin 3. maddesine göre yapılan şikayet üzerine yoğunlaşmış olup, bu konuda başvuru olumlu sonuç elde etmiştir. Bu nedenle Mahkeme, hakkaniyet gereği, başvurucunun ücretler ve masraflarının bütünüyle karşılanması gerektiğini kabul etmektedir.

KARAR

BU GEREKÇELERLE MAHKEME OYBİRLİĞİYLE,

1. Devlet Bakanının başvurucunun Amerika Birleşik Devletlerine iade edilmesi kararının uygulanacak olması halinde, Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlal edileceğine;

2. Aynı durumda Sözleşme'nin 6(3)(c) bendinin ihlal edilmeyeceğine;

3. Sözleşme'nin 6(1). fıkrası ve 6(3)(d) bendine göre yapılan şikayetleri ele alma yetkisinin bulunmadığına;

4. Sözleşme'nin 13. maddesinin ihlal edilmediğine;

5. Birleşik Krallık'ın başvurucuya, ücretler ve masraflar için toplam 26,782.80 Sterlin ile 5,030.60 Fransız Fransı ile istenebilecek olan katma değer vergisinin ödenmesine;

6. Adil karşılıkla ilgili diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.